

MILJÖXTRA

Ett nyhetsbrev från Länsstyrelsen Gävleborg

Nr 3, december 2013

Kalender

22, 30 jan St Jakobsgården
Hudiksvall

Bygg säkert

Mer information kontakta:

karin.kinander@hushallningssallskapet.se

17-19 mars, Studieresa till Norge,
norra Sverige

Nätverket för hållbart resande

Mer information kontakta:

cecilia.fredrika.karlqvist@lg.se

20-21 mars, Galaxen, Borlänge

Gävla Dala Drivmedelskonvent

Mer information kontakta:

ullakarin.enbom@gde-kontor.se

Missade du årets miljömålsdag?

Nu finns material från den
17 december samlad under våra
miljömålssidor

<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/Pages/default.aspx>

Läs också kort resumé i MiljöXtra

God jul och Gott nytt år!

I detta nummer av MiljöXtra:

- Bara två miljömål inom räckhåll
- Nytt från miljöövervakningen - fiskyngel och försurning
- Omställningsrörelsen i Järbo
- Ny rapport "Överenskommelser för en bättre miljö - utvärdering och uppföljning av åtgärdsprogrammet för miljömål i Gävleborg"
- Nätverk för läkemedelsrester och kemikalier i avloppsvatten
- Aktuellt om länets rovdjur
- Nytt miljömålnätverk i Bollnäs
- Energipedagog - ny satsning i Gävle
- Ny livsmedelsupphandling
- Kampanjen Vintercyklisten
- Cykelvänlig arbetsplats
- Electric Car Region
- Gästrike Återvinnare i final om miljöpris
- Säkra skolvägar
- Bönans förskola har 83 % ekologisk mat

Foto: Leif Larsson

Utgiven av:

Länsstyrelsen Gävleborg

801 70 Gävle

Telefon: 010-225 10 00

Redaktion: Anna Bredberg och Gunilla Jonsson

Länsstyrelsen
Gävleborg

Bara två miljömål inom räckhåll

Länsstyrelsens och Skogsstyrelsens bedömning av miljömålen visar att vi är nära att nå två av tolv bedömda mål i Gävleborg. Bedömningen av övriga tio mål pekar på att de inte kommer att nås till år 2020.

Målen om Frisk luft och Grundvatten av god kvalitet bedöms som nära att nås med idag planerade styrmedel. Gävleborg har goda grundvattentillgångar och en bra kvalitet på grundvattnet. Luftkvaliteten är också generellt sett god.

Bedömningarna av dessa mål är dock något mer pessimistiska än tidigare år. Bedömningarna ändras eftersom nya mätningar har visat att vi har större problem med föroreningar än vad vi tidigare haft kunskap om.

Läs hela uppföljningen på www.miljomal.se via kartan "när vi målet i ditt län?"

Utvecklingen för målet om en Gifrfri miljö bedöms i år som negativ. Kunskapen om kemikalier ökar och den exponering vi utsätts för i vår vardagsmiljö ger upphov till stor oro. Vi har inte längre bara våra historiska industriutsläpp att åtgärda för att nå en Gifrfri miljö.

För målen om Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt God bebyggd miljö är utvecklingen i miljön positiv även om målen inte bedöms kunna nås.

Det görs en hel del restaurering av vattendrag för att öka den biologiska mångfalden, utsläppen av övergödande ämnen minskar och flera kommuner arbetar med att ta fram nya översiktsplaner.

Kommuner, företag och andra aktörer arbetar aktivt för en bättre miljö i Gävleborg. Dagens insatser räcker dock inte till för att vi ska nå miljömålen till år 2020. Långsiktiga beslut krävs för att vi ska nå ett hållbart samhälle. I grunden krävs också en ändrad livsstil hos oss alla där hållbar konsumtion av allt från livsmedel till transporter står i fokus.

Kontakt:

Gunilla Jonsson, Länsstyrelsen
gunilla.jonsson@lansstyrelsen.se

Fisk i Långvind och Harkskär

Grunda avskärmade havsvikar är en viktig miljö för fiskyngel. Eftersom vikarna blir varma tidigt på våren är de en bra lekplats för många fiskar och ynglen får växa upp i en skyddad miljö med gott om mat. Därför genomför Länsstyrelsen årliga yngelinventeringar i några av länets vikar i Långvind och Harkskär. I Långvind, Söderhamn, genomförs också provfisken med nät på öppet vatten där äldre fiskar övervakas.

Yngelprovfisket har visat på mycket låga nivåer av yngel av arter som abborre, gädda och mört sedan 2006. Liknande resultat har man fått längs hela svenska ostkusten.

En liknande trend ses även i provfisket av äldre fisk. Gädda har blivit väldigt ovanlig, sedan 2007 har bara en gädda fångats i nätprovfiskena och i yngelfisket har man bara fått enstaka yngel under de senaste åren. I Harkskär (Gävle kommun), där inget nätfiske görs, har inga gäddyngel fångats de tre senaste åren då man gjort undersökningar där (2006, 2009 och 2013).

Storspigg har däremot blivit vanligare både i yngelprovfisket och i nätprovfisket. Antagligen beror ökningen av storspigg på ett minskat predationstryck från abborre och gädda.

Orsaken till att gädda och abborre minskar är inte helt klar, det finns teorier om att det beror på störningar i de miljöer där fiskarna leker, som t ex en förändring i växtligheten, eller en ändring av djurplanktonsamhället som utgör föda för många yngel.

Kontakt:

Helena Forslund, Länsstyrelsen
helena.forslund@lansstyrelsen.se

Läs mer om kustfisk

Kustprovfiske Rapport (Vårt område 2012)

http://www.slu.se/Documents/externwebben/akvatiska-resurser/K-lab/Provfiske%20vid%20kusten/Faktablad_Lvind2002-2012.pdf

Se även mer info om miljöövervakning på

<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg>

Miljömålnätverk i Bollnäs

Som ni kunde läsa om i förra numret av MiljöXtra så har Bollnäs kommun antagit nya lokala miljömål i maj 2013. För att få en samsyn och dialog mellan förvaltningar och bolag startas nu ett miljömålnätverk inom koncernen där det kommer att ingå en representant från respektive förvaltning och bolag.

Ansvarig och sammankallande är kommunens miljöstrateg Maria Olsson. Nätverket kommer förhoppningsvis att ha ett första möte innan årets slut och då kommer nätverkets roll att tydliggöras ytterligare.

Kontakt:

Maria Olsson, Bollnäs kommun
maria.k.olsson@bollnas.se

Omställning Järbo - Här gör vi det i praktiken

Omställningsrörelsen startade i England 2006 som en gräsrotsrörelse för att ställa om till ett mer hållbart samhälle, socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Omställning Järbo har bildats under 2013 och genomfört en mängd aktiviteter kopplat till odling, byggande, energi, mat, skogsbruk, djur och återbruk.

Med diskussionen om tillsatser och gifter i mat som bakgrund så är odling av den egna maten mycket aktuellt. Föreningen har haft olika föredrag och praktik med odlingsbäddar och permakultur, samt ett projekt tillsammans med Ungdomsgården där ungdomarna själva fått så och skörda i en stadsodling.

Framtidens byggande måste vara resurssnålt och husen energisnåla. Det behöver inte betyda high-tech, även uråldrig lerbyggnadsteknik kan lära oss något nytt. Solpanelerna står för den moderna tekniken.

Det mest spektakulära projektet under året blev nog föreningens "bygrisar". Tre lindrödskultingar fick växa upp och böka omkring på olika ställen i

Järbo, bland annat invid Folkets Hus där även stadsodlingen var. Massor av folk kom och tittade.

Grisprojektet avslutades med en stor Matfestival med ett fullsatt Folkets Hus där deltagarna fick "gris på fem nya vis" som kocken Peter Ågren kreerat. Syftet var inte bara god mat utan också att få uppmärksamhet kring Omställningsrörelsen.

Omställningsrörelsen är aktiv på fler platser i länet.

Läs mer om arbetet i Järbo på

<http://www.jarbo.biz/foreningar/oj.php>

Kontakt:

Monica Nylander
monica@jarbots.se

Överenskommelser för en bättre miljö?

Länsstyrelsen har nu presenterat en samlad uppföljning och utvärdering av arbetet med överenskommelser kring det tidigare åtgärdsprogrammet för miljömålen.

Rapporten visar att i de flesta fall har överenskommelserna med kommuner m fl aktörer inte bidragit till att ytterligare miljöåtgärder har genomförts. Besluten blev en formsak och dokumenten var inte bindande på något sätt. En annan förklaring är Länsstyrelsens bristande resurser. Det har inte förekommit någon aktivitet relaterad till överenskommelserna under de här åren, förutom den uppföljning som gjordes vintern 2011.

De flesta är trots detta positiva till överenskommelsen som arbetsmetod. En förklaring är förmodligen att man tror på idén som sådan. Några menar att det skulle ha varit bättre att göra en överenskommelse kring en eller ett par frågor där det finns tydliga behov av regional samverkan. Om arbetet med överenskommelserna fortsätter tycker de flesta, såväl politiker som tjänstemän, att det ska kombineras med någon form av aktiviteter kopplade till miljömålen till exempel föredrag eller workshops.

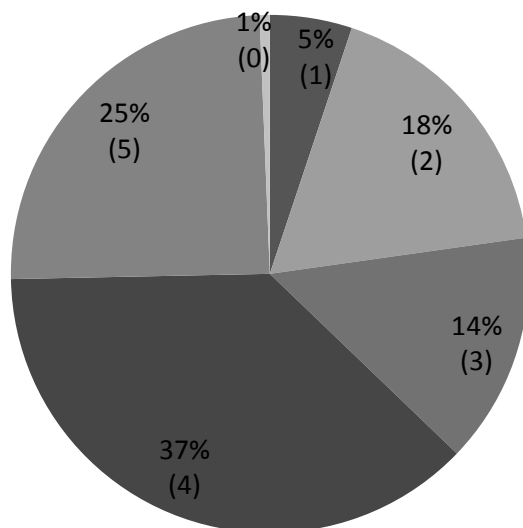
Läs rapporten

<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/publikationer/2013/Pages/overenskommelser-utardering.aspx>

Kontakt:

Gunilla Jonsson Länsstyrelsen
gunilla.jonsson@lansstyrelsen.se

Uppföljning av överenskomna åtgärder

Andel åtgärder med viss bedömning av totala antalet undertecknade åtgärder i överenskommelserna.

- Arbete ej påbörjat (1)
- Åtgärden kräver ökat tempo/mer resurser (2)
- Andra aktörer behöver delta i arbetet med genomförande (3)
- Åtgärden genomförs i tillräcklig grad (4)
- Åtgärden är genomförd (5)
- Åtgärden ej bedömd (0)

Årets miljömålsdag

Marlene Ågerstrand

Tisdagen 17 december genomförde Länsstyrelsen årets regionala miljömålsdag. Rubriken för dagen var Vår miljö - nya möjligheter för länet? och satte fokus på vilka utmaningar och vilka lösningar länet har inom miljöområdet.

Ca 110 deltagare från hela länet deltog när Länsstyrelsen anordnade årets miljömålsdag. Under dagen gavs exempel på arbete i kommunerna och inspirerande föreläsningar som kopplade ihop vårt lokala handlande med globala effekter.

Marlene Ågerstrand (bilden), forskare vid Stockholms universitet gav många deltagare nya insikter om kemikalier och miljögifter runt omkring oss. Teatergruppen Barbara var ett annat uppskattat inslag i klimatfrågan och som avslutning fick några av länets politiker ge sin syn på vad som är de viktigaste utmaningarna för oss i miljöarbetet i länet. Vi behöver kraftsamla för att nå begränsad klimatpåverkan, giffri miljö och ett rikt odlingslandskap.

Läs mer

<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/Pages/default.aspx>

Nätverk för läkemedelsrester och kemikalier i avloppsvatten

På initiativ av Landstinget Gävleborg bildades 2012 ett nätverk för läkemedelsrester och kemikalier i avloppsvatten i länet. Landstinget såg behov att samarbeta med de kommunala avloppsreningsverken eftersom 80 procent av de förskrivna läkemedlen släpps ut från hemmet (SOU 2013:23). Nätverkets syfte är att bevaka lagstiftning, ny forskning,

mätning och uppföljning och att titta på om vi tillsammans ska göra några gemensamma satsningar för att minska läkemedelsrester och kemikalier i avloppsvattnet. Landstinget har som miljömål att arbeta med att minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier och minska miljöpåverkan från miljöstörande läkemedel. Det görs bland annat genom

att ställa miljökrav vid upphandling, arbeta med substitution, vid förskrivning av läkemedel och genom säker avfallshandlingen av läkemedelsrester och kemikalier.

Kontakt:
Susanna Andersson, Landstinget
susanna.andersson@lg.se

Vad vet du om länets stora rovdjur?

Under fem veckor under hösten besökte Länsstyrelsen tio bibliotek i länet - ett per kommun - tillsammans med Rovdjurscentret De 5 Stora. Syftet var att kommunicera rovdjurs- och viltförvaltningsfrågor till en bred allmänhet.

Mer information finns på
<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/nyheter/2013/Pages/vill-du-veta-mer-om-lanets-stora-rovdjur.aspx>

Rovdjurskalender

Länsstyrelsen har tagit fram en väggkalender för 2014, där foton varvas med text om de stora rovdjuren i Gävleborg. Här finns bland annat tips till djurägare och andra som berörs av rovdjuren, fakta om rovdjuren och information om hur länsstyrelsen jobbar med rovdjursförvaltningen.

Vill du ha en kalender?

Hör av dig till
sofia.ageheim@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen Gävleborg
Sofia Ageheim
801 70 Gävle

Övervakning av rovdjur

Länsstyrelsen Gävleborg har fått tillstånd att använda 20 kameror inom rovdjursförvaltningen. Kamerorna ska fungera som komplement inom arbetet med rovdjursinventeringen och förebyggande åtgärder mot rovdjursskador på tamdjur och egendom såsom bikupor och ensilagebalar.

Kamerorna kan användas dygnet runt under alla årstider med hjälp av IR-belysning nattetid som inte stör djuren. De är tänkta att kunna användas på olika platser efter behov, exempelvis på platser i skogsområden där vi bedömer att rovdjur passerar samt vid behov vid soptunnor, ensilagebalar och bigårdar. Kamerorna kommer inte att placeras där människor normalt kan förväntas passera och på så vis löpa risk att fotograferas.

Kontakt:
Sofia Ageheim, Länsstyrelsen
sofia.ageheim@lansstyrelsen.se

Energipedagog för en energismart kommun

Sedan i våras arbetar Samuel Costa Nordvall som energipedagog inom Gävle kommun. Tjänsten energipedagog är unik i Sverige och ingår som en del i kommunens arbete med att Gävle ska bli en av de bästa miljökommunerna i landet.

Samuels uppdrag som energipedagog är att skapa ett mer energismart beteende hos kommunens anställda. Genom utbildning, information och visualisering ska de som arbetar inom Gävle kommuns olika verksamheter ändra sina vanor och beteenden för att minska energianvändningen.

- Den största utmaningen blir inte att informera utan att övertyga att ta steget till förändring. Vi behöver alla utmana våra invända mönster och sätta igång med att genomföra små förändringar som tillsammans gör stor skillnad, säger Samuel.

Kontakt:
Samuel Costa Nordvall, Gävle kommun
samuel.costa.nordvall@gavle.se

Gästrike Återvinnare - i final om miljöpris

I augusti invigdes den nya återvinningscentralen i Gävle och i och med den satsningen var Gästrike återvinnare en av tre finalister i kategorin "årets återvinningsanläggning" när miljöpriset Swedish Recycling Award delas ut på Återvinningsgalan 2013.

Fokus har varit att skapa en kommunikativ, tydlig återvinningscentral där det är lätt att göra rätt. Nyheter är bland annat fördubblad kapacitet, stor mottagning för el- och farligt avfall, samt möjlighet att lämna till återbruk. Det sistnämnda ger besökarna möjlighet att skänka istället för att slänga och klättra i avfallstrappan!

Kontakt:
AnnaCarin Söderhielm, Gästrike Återvinnare
annacarin.soderhielm@gastrikeatervinnare.se

Cykelvänlig arbetsplats

Cykelvänlig arbetsplats Gävleborg är en utmärkelse till arbetsplatser i Gävleborg som gör det lätt för anställda att välja cykeln, både till/från arbetet och i tjänsten. Utmärkelsen ger arbetsplatsen stärkt image samt friskare och sundare medarbetare.

Vill du att din arbetsplats ska få utmärkelsen, läs mer här:
www.cyklaigavleborg.se

Prisad förskola i Bönan

Lilla Ekomatligan är en ny nationell utmärkelse som delas ut av Ekomatcentrum som uppmuntran till att förbättra barns matvanor med en mer klimatsmart och ekologisk kost. Bönans förskola i Gävle tog hem första priset genom att ha högst andelen ekologisk mat, 83 % procent. Kocken Lisa Rydbäck, som arbetar på Bönans förskola, och Ann-Charlotte Berglin, kostkontroller Gävle kommun, tog emot diplom av Isabella Lövin, Europaparlamentariker, den 12 november i Stockholm i samband med Ekomatscentrums årliga premiering.

Kontakt:
Ann-Charlotte Berglin, Gävle kommun
ann-charlotte.berglin@gavle.se

Cykelvänlig arbetsplats
Gävleborg

Försurningsläget i länet

Under de första 70 åren av 1900-talet ökade förbränningen av fossila bränslen konstant och detta ledde till en kraftigt försurad nederbörd. Den sura nederbörden försurade i sin tur marken, sjöarna och vattendragen. Dessa problem uppmärksammades under 1970-80 talen och stora åtgärder vidtogs för att kalka sjöar och vattendrag för att inte hela ekosystem skulle slås ut.

I stora delar av Sverige och i länet har det förekommit en snabb förbättring av försurningsläget generellt sett de senaste 20 åren. Behovet av kalkning i försurade vatten minskade konstant under början av 2000-talet och de flesta sjöarna i länet betraktades som icke försurade.

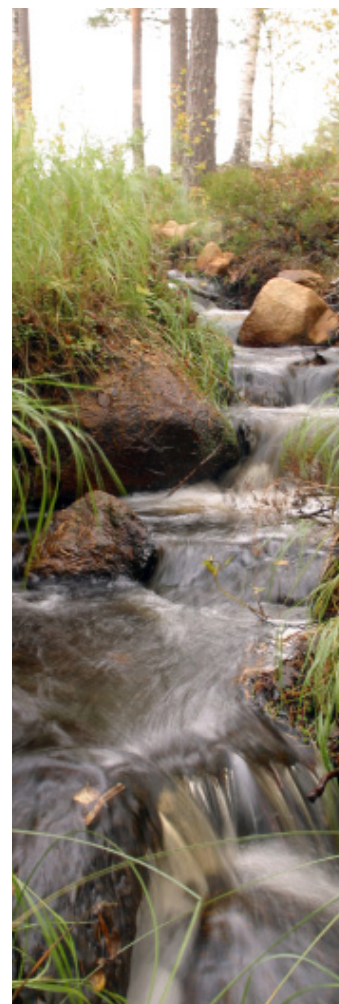
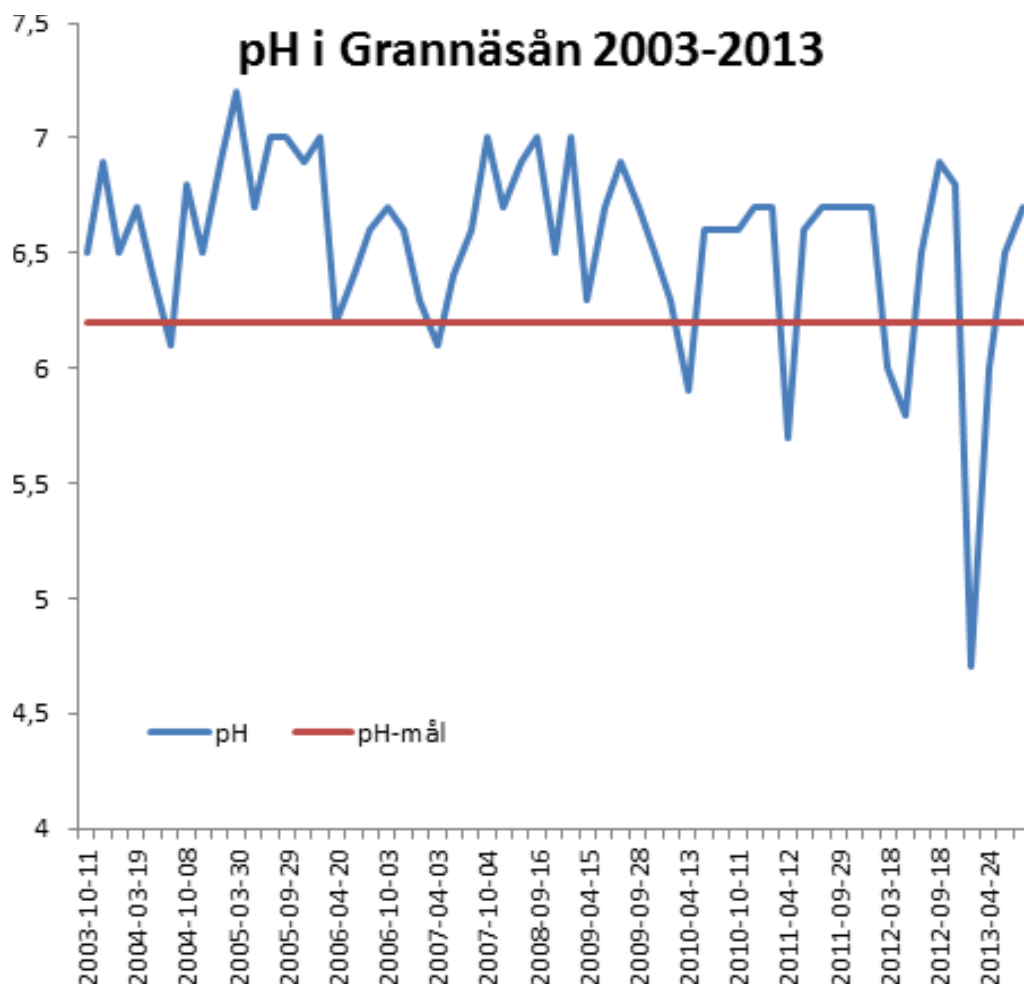
Vissa vattendrag uppvisade dock låga pH-värden vid extrema höglöden, surstötter. Dessa vattendrag kalkades i början av 2000-talet och flertalet verkade klara sig bra även utan kalkning. (En surstöt definieras av extremt låga pH-värden under höglöden vår eller höst där pH faller från normalt 6,5 till ca 5 under några få dagar för att sedan återgå till mera normala nivåer.)

Under vårlöden 2010 uppmättes överraskande låga pH-värden i flera vattendrag i länet. Under 2011 och 2013 uppmättes ännu kraftigare surstötter och många vattendrag som tidigare ansetts vara "icke försurade" uppvisade nu mer eller mindre kraftiga surstötter.

De snörika vintrarna i början av 2010-talet medförde troligen att vissa vattendrag i länet drabbades av surstötter. Surstötterna kommer sig av att snön har ett pH runt 5 och när den smälter blir smältvattnet också surt.

Många av de vattendrag som har kraftiga surstötter har samtidigt bestånd av den hotade och rödlistade flodpärlmusslan. Länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten bedömer att kalkning bör ske i dessa områden för att undvika skador på det unika växt- och djurliv som förekommer i många av vattendragen.

Kontakt:
Björn Lundmark, Länsstyrelsen
bjorn.lundmark@lansstyrelsen.se

Livsmedelsupphandling

Från 1 februari 2014 får fler små och medelstora företag i Gävleborgs län leverera livsmedel till kommunerna i det egna länet. Det nya avtalet omfattar köp för totalt 360 miljoner kronor till skolor, förskolor och äldreboenden under en treårsperiod.

Kraven på köttråvara har ökat eftersom man nu ställer krav som motsvarar Miljöstyrningsrådets baskrav, något man inte gjorde i den förra upphandlingen. Miljöstyrningsrådets baskrav gäller rena råvaror, som t.ex. färskt och fryst kött. Baskraven innebär bland annat krav på djurskyddshållning som motsvarar svensk nivå.

Kontakt:

Maria Larsson, Inköp Gävleborg
maria.larsson@inkopgavleborg.se

Vintercyklisten

Utmaningen Vintercyklisten Gävleborg genomförs i år för fjärde gången. Intresset ökar för varje år och i år deltar 8 organisationer varav 6 kommuner. Antalet deltagare kommer att överstiga 100 stycken vilket är rekord. Alla deltagare måste cykla till och från jobbet minst 3 gånger i veckan och de får dubbdäck, cykeldator, sadelskydd och reflexväst. Syftet med Vintercyklisten är att få länets invånare att prova cykla även på vintern och att sänka utsläppen av koldioxid.

Mer info:

www.lg.se/mobilitetskontoret/

Besök oss och gilla oss på Facebook!

- >> Lindas matresa
- >> Naturum Färnebofjärden
- >> FiskaGävleborg
- >> Landsbygdsinfo Gävleborg

Säkra skolvägar

Trafikmiljön kring skolorna i Gävleborg är tyvärr idag farlig. Hotet utgörs främst av stressade föräldrar som lämnar barn med bil utanför skolan. De som utsätts för denna fara är främst de elever som går och cyklar till skolan. Lösningen på problemet är att arbeta med en skolvägsplan för att ändra beteende och attityder kopplad till transporten till och från skolan. Regionala Mobilitetskontoret Gävleborg stöttar de kommuner och skolor som väljer att göra något åt trafikmiljön kring skolan.

Mer info:

www.lg.se/mobilitetskontoret/

Electric Car Region

Som en förlängning av de tidigare genomförda elbilsprojekten i regionen driver nu Gävle Dala Energikonator genomförandeprojektet Electric Car Region (ECR). Projektet är i huvudsak finansierat av Region Gävleborg. Länets samtliga kommuner medfinansierar i arbetstid och engagemang. ECR syftar till att minska klimatutsläppen från transportsektorn genom att stimulera till användning av elbilar i den offentliga verksamheten. Det övergripande målet är att 1000 elbilar ska finnas i länet till 2016!

Mer info:

www.gde-kontor.se

Länsstyrelsen
Gävleborg